

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Anketa o kreditiranju banaka na Kosovu

Broj 21

BANKA QENDRORE E REPUBLIKËS SË KOSOVËS
CENTRALNA BANKA REPUBLIKE KOSOVA
CENTRAL BANK OF THE REPUBLIC OF KOSOVO

Anketa o kreditiranju banaka na Kosovu i inflatorna oĉekivanja

(TM3 2024 i oĉekivanja za TM4 2024)

Broj 21

IZDAVAČ

© Centralna banka Republike Kosovo

Odeljenje za ekonomske analize
i finansijsku stabilnost

33 Garibaldi, Priština 10000

Telefon: +383 38 222 055

Faks: +383 38 243 763

Veb sajtwww.bqk-kos.org**Elektronska adresa**economic.analisis@bqk-kos.org

Sadržaj

Anketa o kreditiranju banaka na Kosovu (AKBK)	4
Uvod	4
Sažetak rezultata	4
Kutija 1. Metodologija	7
Razvoj kreditnih standarda, uslova kreditiranja i potražnje za kreditom	8
Kreditni preduzećima	8
Kreditni standardi	8
Uslovi i pravila	9
Zahtev za kredit	9
Kreditni domaćinstvima	10
Kreditni standardi	10
Uslovi i pravila	11
Zahtevi za kredit	11
Finansiranje	12
Rezultati fokusiranih pitanja	13
Inflatorna očekivanja	14
METODOLOGIJA	14
Rezime rezultata	14
Tabela 2. Inflaciona očekivanja banaka, godišnja procentualna promena	15

Anketa o kreditiranju banaka na Kosovu (AKBK)

Uvod¹

U cilju povećanja analitičkih kapaciteta za bolju procenu dinamike kreditiranja na Kosovu i očekivanja za kretanje nivoa cena, Centralna banka Republike Kosovo (CBK) je osmislila i sprovela anketu sa komercijalnim bankama koje deluju na bankarskom tržištu na Kosovu. Izveštaj koji će analizirati rezultate ove ankete biće objavljivan tromesečno na veb stranici CBK-a, kako bi se pružio širi pregled percepcije rizika i spremnosti banaka da daju kredite, kao i ponašanja domaćinstava i preduzeća prema dinamici kreditiranja, kao rezultat toga. Ovaj izveštaj ističe kreditno ponašanje za treće tromesečje 2024. godine i očekivanja banaka u pogledu dinamike kreditiranja za četvrto tromesečje 2024. godine.

Pored standardnih pitanja, ova anketa je dopunjena sa četiri dodatna pitanja u pokušaju da se identifikuju istaknuti rizici u bankarskom sektoru, kao i pregled ponude i potražnje kredita za preduzeća po privrednim sektorima.

Sažetak rezultata²

Stanje kredita na kraju septembra 2024. godine dostiglo je 5.51 milijardu evra, nastavljajući dvocifreni trend rasta četvrtu godinu zaredom. Oba segmenta beleže godišnji rast kreditiranja, iako je rast izraženiji kod domaćinstava nego kod preduzeća. Performanse novih kredita izdatih u periodu januar-septembar 2024. godine uglavnom su pratile trend ukupnog kreditiranja – po pojedinim segmentima došlo je do značajnog rasta kod stanovništva dok je do usporavanja kod preduzeća.

Rezultati istraživanja sa bankama u trećem tromesečju 2024. godine pokazuju da je na dinamiku kreditiranja najviše uticala potražnja za kreditima, dok je ponuda kredita imala marginalna kretanja. Čak i za četvrto tromesečje 2024. godine banke očekuju da će pokretač kreditne aktivnosti i dalje biti tražnja za kreditima, ali za razliku od tekućeg tromesečja, očekuje se da će segment stanovništva imati najveću težinu u određivanju ukupne dinamike. Što se tiče ponude kredita, banke su se izjasnile da će primenjivati gotovo nepromenjene kreditne standarde za oba segmenta.

Za segment preduzeća, čini se da je rast kreditiranja, prema rezultatima ankete, uglavnom podržan tražnjom, dok je ponuda kredita bila gotovo nepromenjena tokom trećeg tromesečja 2024. godine. Slično ukupnim performansama ovog segmenta, banke su u ovom tromesečju primenjivale skoro nepromenjene standarde kreditiranja i za MSP i za velika preduzeća (tabela 1). Pad kursa Euribora, podrška KGFK-a i pozicija likvidnosti u sektoru pozitivno su uticali na ponudu kredita bankarskog sektora. Faktori koji su negativno uticali na kreditne standarde odnosili su se na nižu toleranciju sektora na rizik koji nosi segment privrede i kreditni kvalitet – povećanje nekvalitetnih kredita. Za poslednje tromesečje 2024. godine banke očekuju da će kreditni standardi ostati slični onima koji su primenjivani tokom trećeg tromesečja 2024. godine i za MSP i za velika preduzeća (tabela 1). Faktori za koje se očekuje da imaju olakšavajući potencijal u kreditnim standardima koje banke primenjuju u narednom tromesečju odnose se i na opadajuću stopu Euribora, podršku KGFK-a, poziciju likvidnosti, a za razliku od prethodnog kvartala, očekuje se i ublažavanje konkurencije iz nebankarskog sektora. S druge strane, izgledi za domaće tržište u narednom tromesečju, niža

¹ Za detaljnije informacije o svrsi i istoriji ankete o kreditiranju banaka u CBK, pogledajte publikaciju "Anketa o kreditiranju banaka i inflatornim očekivanjima" br. 1.

² Upitnik i vremenska serija rezultata AKBK-a dostupni su na veb stranici CBK-a, pod linkom Anketa o kreditiranju banaka.

tolerancija rizika za preduzeća i kreditni kvalitet – povećanje nekvalitetnih kredita su među glavnim faktorima koji mogu imati potencijal zaoštavanja kreditnih standarda koje primenjuju banke.

Uslovi i pravila koje banke primenjuju prilikom odobravanja kredita preduzećima uglavnom su ostali nepromenjeni za oba segmenta preduzeća. Međutim, za velika preduzeća je do neke mere primenjeno ublažavanje standarda u visini dozvoljenog kredita. Što se tiče plaćanja osim kamatne stope (uglavnom naknade i razne provizije), ona su ostala nepromenjena i za MSP i za velika preduzeća. S druge strane, na primenjene uslove i pravila pozitivno su uticali podrška KGFK-a, pritisak međubankarske konkurencije i pozicija likvidnosti banaka. Čak i u poslednjem tromesečju 2024. godine, očekuje se da će uslovi i pravila koje primenjuju banke uopšteno ostati u velikoj meri slični kao u trećem tromesečju, sa izuzetkom zahteva za kolateralom za koje se očekuje da će biti relaksiraniji za MSP, i veličine kredita za koju se očekuje da će biti relaksiraniji za velika preduzeća (povećanje vrednosti kredita).

Što se tiče tražnje za kreditima iz segmenta privrede, treće tromesečje istorijski karakteriše slabija tražnja u odnosu na prethodno i naredna tromesečja. Međutim, za TM3 2024, banke su prijavile visoku potražnju za kreditima preduzeća, kako velikih preduzeća, tako i posebno malih i srednjih preduzeća. Generalno gledano, povećanje tražnje za kreditima je, prema izjavama banaka, podstaknuto uglavnom povećanjem tražnje za finansiranjem zaliha i obrtnih sredstava i fiksnih investicija. Očekuje se da će u narednom tromesečju potražnja za kreditima malih i srednjih preduzeća i dalje biti visoka, ali znatno niža u poređenju sa onim iz TM3 2024. Čak i u narednom kvartalu se očekuje da će se povećanje tražnje za kreditima uglavnom pripisati tražnji za finansiranjem zaliha i obrtnog kapitala, kao i fiksnim investicijama.

Kreditna aktivnost prema domaćinstvima nastavila je ubrzano da se širi tokom 2024. godine, podržana uglavnom većom tražnjom za kreditima, pošto je ponuda kredita ostala nepromenjena prema izjavama banaka AKB-u za TM3 2024. Kreditni standardi koje banke primenjuju na domaćinstva ostali su uglavnom nepromenjeni u TM3 2024, kako za potrošačke tako i kredite za kupovinu kuća. Štaviše, čak i za poslednje tromesečje 2024. godine očekuje se da kreditni standardi ostanu nepromenjeni za oba segmenta domaćinstava (tabela 1). Faktori koji su uticali na ublažavanje kreditnih standarda tokom TM3 2024. godine su međubankarska konkurencija, likvidnost banaka, povećan kredibilitet prema zajmoprimaocima, pozitivni izgledi na domaćem tržištu i lokalnim bankama za ovaj segment privrede. Međutim, oni su neutralizovani faktorima pooštavanja kreditnih standarda za segment domaćinstava, kao što su kvalitet kredita koji se odnosi na povećanje vrednosti nekvalitetnih kredita i pristup ukupnim finansiranjima za domaće banke. U narednom tromesečju faktori za koje se očekuje da će uticati na pooštavanje kreditnih standarda su potencijalno povećanje nekvalitetnih kredita, dok se očekuje da će dobra pozicija likvidnosti, lakši pristup finansiranju od matičnih banaka (stranih banaka koje posluju u zemlji) i konkurencija u sektoru imati ublažavajuće dejstvo.

Generalno, uslovi za nove kredite domaćinstvima ostali su nepromenjeni tokom trećeg tromesečja 2024. godine. Rezultati dobijeni iz odgovora banaka odražavaju promenu, odnosno donekle opuštanje samo u visini kredita (prosečan iznos kredita) za stambene kredite, dok su ostali nepromenjeni za potrošačke kredite. Konkurencija unutar sektora, dobra pozicija likvidnosti i kredibilitet prema zajmoprimaocima bili su faktori koji su uticali na ublažavanje uslova i pravila kupovine stanova, odnosno na povećanje prosečnog iznosa kredita. Za četvrto tromesečje 2024. godine banke očekuju generalno nepromenjene uslove za nove kredite, isključujući olakšice na stambene kredite, dok se za potrošačke kredite, slično kao i u tekućem tromesečju, ne očekuju promene u uslovima za dobijanje kredita.

Potražnja za kreditima od domaćinstava porasla je tokom trećeg tromesečja 2024. godine, ali je bila niža nego u prethodnom tromesečju; uz povećanje potražnje na sličnom nivou i za potrošačke i za stambene kredite. Potreba za finansiranjem potrošačke potrošnje i dobri izgledi na tržištu nekretnina

najviše su uticali na deklarirano povećanje tražnje za kreditima za oba segmenta domaćinstava, navode banke. U narednom kvartalu banke očekuju veći rast tražnje za kreditima domaćinstvima, koji će biti izraženiji kod potrošačkih kredita (tabela 1). Očekuje se da će potražnja za kreditima u narednom tromesečju biti podstaknuta pozitivnim izgledima na tržištu nekretnina i sve većom potražnjom za potrošačkim kreditima.

Tabela 1. Procena banaka o promenama ponude i tražnje kredita

	Ponude (Kreditni standardi)		Potražnja	
	K3 2024	TM4 2024 (očekivanja)	K3 2024	TM4 2024 (očekivanja)
Preduzeća	➔	➔	⬆️	⬆️
MSP	➔	➔	⬆️	⬆️
Velika preduzeća	➔	➔	⬆️	➔
Domaćinstva	➔	➔	➔	⬆️
Kreditni za kupovinu kuća	➔	➔	➔	➔
Potrošački krediti	➔	➔	➔	⬆️

⬆️ Olakšavanje kreditnih standarda/povećana potražnja za kreditima (pozitivan indeks iznad 0,20)

➔ Olakšavanje kreditnih standarda/povećanje potražnje za kreditima (pozitivan indeks ispod 0,20)

➔ Uglavnom nepromenjen (pozitivan/negativan indeks do 0,05)

➔ Pooštavanje kreditnih standarda/smanjenje potražnje za kreditima (negativan indeks ispod 0,20)

⬇️ Pooštavanje kreditnih standarda/smanjenje potražnje za kreditima (negativan indeks iznad 0,20)

Izvor: CBK.

U trećem tromesečju 2024. godine banke su primenjivale znatno relaksiraniji pristup u proceni novih zahteva za preduzeća – posebno za mala preduzeća, dok je za domaćinstva uglavnom ostao nepromenjen, uz izvesno olakšice za kredite za kupovinu kuća. Do izraženijeg popuštanja došlo je u pregledu novih zahteva za kratkoročne kredite za segment preduzeća, dok su kod stanovništva marginalne pozitivne promene kod dugoročnih kredita kao rezultat ublažavanja stambenih kredita. Očekuje se da će u poslednjem kvartalu 2024. godine pristup banaka ocenjivanju novih kreditnih zahteva biti lakši za domaćinstva (potrošačka i za kupovinu kuća), dok se za preduzeća očekuje da će biti sličan tekućem tromesečju, kako za MSP tako i za velika preduzeća.

Pristup finansiranju u trećem tromesečju 2024. godine rezultira višim u odnosu na prethodno tromesečje, prateći istorijski trend, koji može biti rezultat efekta dijaspore (povećane doznake i izvoz domaćih usluga), kao i ciklusa biznisa. Banke su zabeležile visok rast finansiranja od strane preduzeća i domaćinstava, pri čemu su potonja na nešto nižem nivou nego u prethodnom tromesečju. Kada je u pitanju dospeće, banke su zabeležile sporiji rast kratkoročnih izvora finansiranja, a veći rast dugoročnih (preko godinu dana). U narednom tromesečju banke očekuju sličan rast finansiranja kao i u tekućem tromesečju, ali će se fokus sa finansiranja preduzeća pomeriti na finansiranje iz depozita domaćinstava, što će imati najveći doprinos ukupnom finansiranju bankarskog sektora. Štaviše, u narednom tromesečju očekuje se veći rast dugoročnog finansiranja, u poređenju sa nižim rastom kratkoročnog finansiranja.

Kutija 1. Metodologija

Anketa o bankarskim kreditima na Kosovu

Upitnik AKBK-a je zasnovan na standardizovanim obrascima upitnika koje koriste centralne banke zemalja evrozone i šire. Međutim, upitnik CBK-a za AKBK je modifikovan i prilagođen najboljem i najsveobuhvatnijem razvoju kreditiranja u bankarskom sektoru na Kosovu.

Upitnik AKBK-a se sastoji od 19 pitanja, koja pokrivaju promene u ponudi i tražnji za kreditima, faktore koji doprinose ovim promenama, kao i pristup bankarskog sektora finansiranju, na tromesečnoj osnovi. Pitanja o bankarskim kreditima se fokusiraju na dve glavne kategorije: (i) kredite preduzećima i (ii) kredite domaćinstvima. Nadalje, krediti preduzećima su podkategorisani na kredite malim i srednjim preduzećima i kredite velikim preduzećima, dok su krediti stanovništvu podkategorisani na kredite za kupovinu stambenih objekata i potrošačke kredite. Za sve navedene kategorije, promene u ponudi kredita određene su kreditnim standardima koji se primenjuju prilikom odobravanja kredita, uslovima koji se primenjuju na nove kredite, stopom odobravanja kredita, kao i faktorima koji utiču na njihovu promenu. Dok su promene u tražnji za kreditima određene tražnjom za kreditom (broj kreditnih zahteva), kvalitetom primljenih kreditnih zahteva, kao i faktorima koji utiču na tražnju za kreditom. Anketna pitanja su uglavnom formulisana o promenama u prethodna tri meseca i očekivanjima za naredna tri meseca. Pitanja se odnose i na kredite u smislu njihovog roka dospeća i valute u kojoj su izdati.

Pored standardnih pitanja, upitnik AKBK-a može sadržati i dodatna pitanja o specifičnim pitanjima od interesa za objašnjenje razvoja u bankarskom sektoru. Dok standardna pitanja pokrivaju period od tri meseca, dodatna pitanja se mogu odnositi na promene tokom dužeg vremenskog perioda. U istraživanju učestvuje deset od dvanaest banaka koje posluju na Kosovu. Shodno tome, banke učesnice predstavljaju celokupno bankarsko tržište i obezbeđuju adekvatnu statističku zastupljenost, s obzirom da predstavljaju oko 98 odsto ukupne aktive bankarskog sektora i 99.1 odsto ukupnog kreditiranja u bankarskom sektoru.

Od učesnika u anketi se traži da kvalitativno naznače snagu bilo kakvog pooštavanja ili popuštanja ili snagu bilo kakvog smanjenja ili povećanja, izveštavajući o promenama na skali od pet tačaka kao što su: (i) pooštreno/značajno smanjeno, (ii) pooštreno/donekle smanjeno, (iii) nepromenjeno, (iv) smanjeno/znatno povećano/povećano ili značajno.

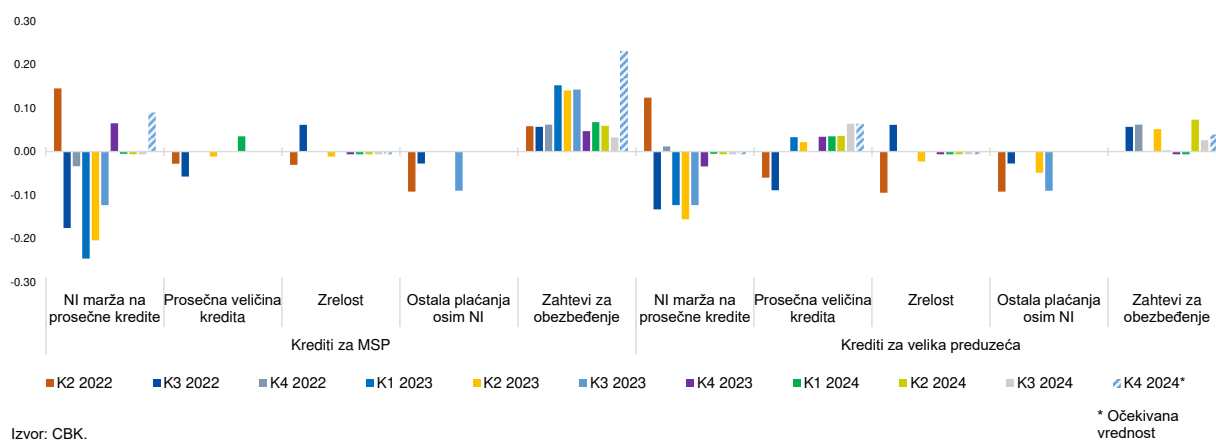
Generisanje rezultata ankete o bankarskim kreditima

Kvantifikovanje odgovora dobijenih od pojedinačnih banaka i njihovo agregiranje prema prisutnim promenama na nivou sektora postiže se generisanjem indeksa. Ovaj indeks se generiše za svaku kategoriju i podkategoriju svakog pitanja, čime se obezbeđuje jedinica za kvantifikaciju odgovora dobijenih na nivou sektora. Prvobitno, odgovorima se dodeljuje vrednost na osnovu jačine promena, konkretno, odgovorima gde su banke proglasile značajno pooštavanje/smanjenje dodeljuje se vrednost -1, vrednost dvostruko veća od one koja je dodeljena odgovorima gde banke deklarišu pooštavanje/smanjenje u određenoj meri (vrednost od -0,5). Slično tome, odgovori kod kojih postoji značajno olakšanje/povećanje imaju vrednost 1, dok se onima sa olakšanjem/povećanjem u određenoj meri dodeljuje vrednost 0,5. Rezultati su takođe ponderisani na osnovu težine koju svaka banka ima u ukupnom kreditiranju bankarskog sektora. Konačno, težina svake banke prema njenom učešću na kreditnom tržištu se množi sa vrednošću koja se utvrđuje na osnovu intenziteta datog odgovora, dobijajući dotični indeks. Nadalje, agregacija indeksa na nivou sektora se vrši kroz zbir indeksa dobijenih za svaku banku. Vrednosti indeksa su između -1 i 1, gde pozitivne vrednosti indeksa predstavljaju ublažavanje, rast ili pozitivan doprinos, a negativne vrednosti predstavljaju zatezanje, pad ili negativan doprinos.

Uslovi i pravila

U skladu sa kreditnim standardima, uslovi i pravila apliciranih od banaka prilikom odobravanja kredita (uslovi određeni za dati ugovor o kreditu), u trećem tromesečju 2024. godine ostali su uglavnom nepromenjeni za oba segmenta preduzeća (grafikon 2). Konkretno, određene olakšice su primenjene na veličinu kredita dozvoljenog za velika preduzeća. Bilo je neznatno olakšanje u zahtevima za kolateralom i za velika preduzeća i za MSP. U međuvremenu, što se tiče plaćanja osim kamatne stope (uglavnom naknada i provizija), ona su ostala nepromenjena i za velika preduzeća i za MSP. Na primenjene uslove i pravila pozitivno su uticali podrška KGFK-a, pritisak međubankarske konkurencije i pozicija likvidnosti. S druge strane, na primenjene uslove i pravila negativno su uticala ograničenja pristupa kapitalu od strane lokalnih banaka, kvalitet kredita i izgledi na globalnim tržištima.

Grafikon 2. Promene uslova i pravila koja se primenjuju na preduzeća

Izvor: CBK.

* Očekivana vrednost

Čak i u poslednjem tromesečju 2024. godine, očekuje se da će uslovi i pravila koje primenjuju banke uopšteno ostati u velikoj meri slični kao u tekućem kvartalu, sa izuzetkom zahteva za obezbeđenje, za koje se očekuje da će biti znatno lakši za MSP. Faktori za koje se očekuje da će pozitivno uticati na uslove i pravila kreditiranja odnose se na bankarsku konkurenciju, podršku KGFK-a i opadajuću stopu Euribor-a. U međuvremenu, izgledi za globalna tržišta mogu negativno uticati na uslove i pravila kreditiranja u narednom kvartalu.

Zahtev za kredit

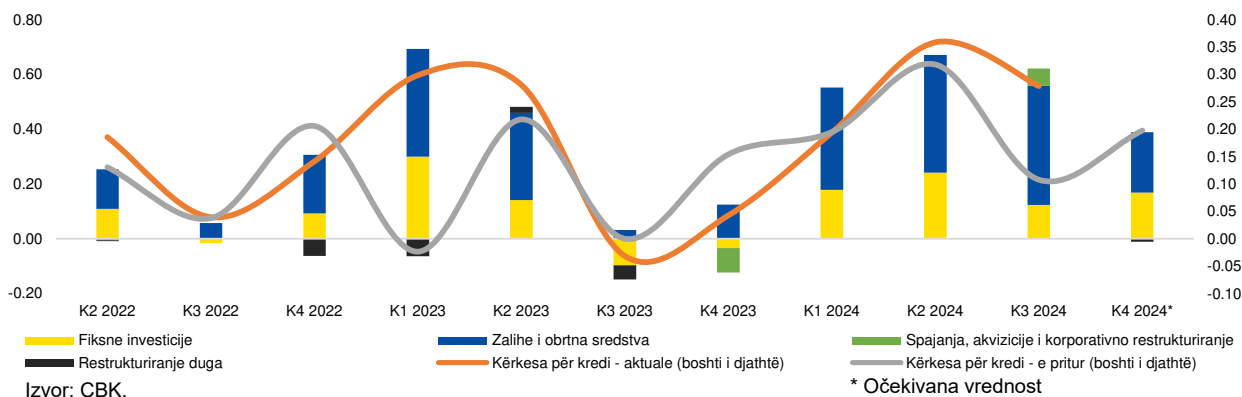
Što se tiče tražnje za kreditima iz segmenta privrede, treće tromesečje godine je istorijski slabiji od prethodnog i narednih kvartala. Ali, u ovom kvartalu - TM3 2024, banke su iskazale veliku potražnju za kreditima, kako za velika preduzeća, tako i posebno za MSP. Međutim, u istraživanju sprovedenom u prethodnom tromesečju (2. tromesečje 2024. godine) banke su predviđale nižu tražnju za kreditima za tekuće tromesečje (3. tromesečje 2024. godine) (grafikon 3).

Prema rezultatima ankete, sveukupno, povećanje tražnje za kreditima uslovljeno je uglavnom povećanjem tražnje za finansiranjem zaliha i obrtnih sredstava i fiksnih investicija, ali manjim intenzitetom. Kvalitet primljenih prijava od preduzeća poboljšan je u TM3 2024. u odnosu na prethodno tromesečje. Shodno tome, došlo je do poboljšanja kvaliteta zahteva koje podnose MSP, kako za kratkoročne tako i za dugoročne kreditne zahteve, dok je kvalitet zahteva velikih preduzeća ostao nepromenjen.

Prema anketi, tokom TM3 2024. smanjen je nivo nekvalitetnih kredita preduzećima. Tri banke, od kojih su dve sistemski važne, proglasile su niži nivo nekvalitetnih kredita. U međuvremenu, sedam

banaka je prijavilo da nema promene u nivou nekvalitetnih kredita, od kojih su tri od sistemskog značaja.

Grafikon 3. Promene u kreditnoj tražnji preduzeća i faktori koji doprinose tome

Očekuje se da će u narednom tromesečju potražnja za kreditima malih i srednjih preduzeća i dalje biti visoka, ali znatno niža u poređenju sa onim iz TM3 2024. Čak i u narednom tromesečju se očekuje da će se povećanje tražnje za kreditima uglavnom pripisati tražnji za finansiranjem zaliha i obrtnog kapitala, kao i fiksnim investicijama.

Tokom narednog tromesečja, banke očekuju da će odnos nekvalitetnih kredita i ukupnih kredita preduzećima ostati nepromenjen, sa izuzetkom jedne banke koja je izjavila da će doći do smanjenja nivoa nekvalitetnih kredita.

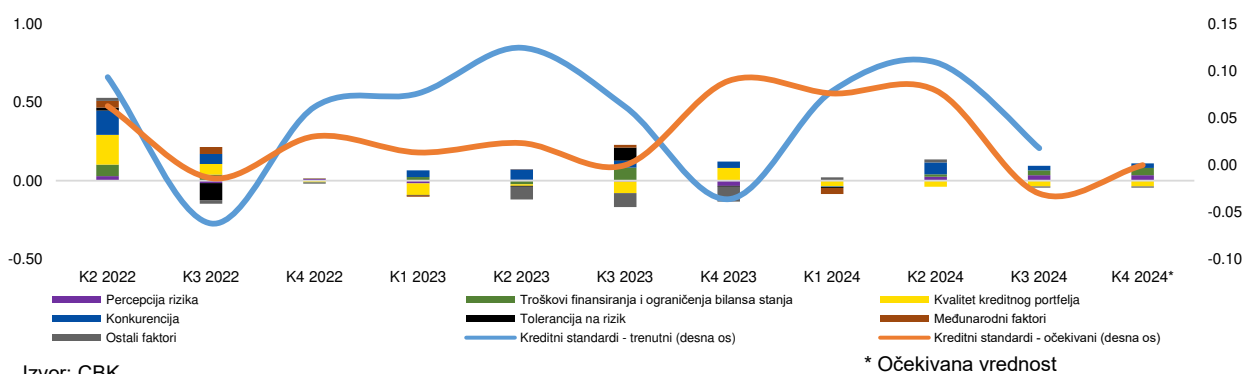
Kreditni domaćinstva

Kreditni standardi

Na osnovu rezultata ankete za TM3 2024, kreditni standardi koji se primenjuju na domaćinstva ostaju nepromenjeni, kako za stambene kredite, tako i za potrošačke kredite. Očekivanja za tekući kvartal, iz izjava banaka u prethodnom istraživanju (2. tromesečje 2024. godine), dovela su do pooštrenja kreditnih standarda, posebno kod potrošačkih kredita (grafikon 4). Faktori pozitivnog uticaja na kreditne standarde koji su ostali nepromenjeni uprkos pooštrenim prognozama u prethodnom istraživanju bili su dobri izgledi na domaćem tržištu, likvidnost banaka i kredibilitet zajmopimalaca.

Očekuje se da će u četvrtom kvartalu 2024. godine kreditni standardi koje primenjuju banke ostati nepromenjeni u odnosu na tekuće tromesečje, kako za stambene kredite tako i za potrošačke kredite. Faktor za koji se očekuje negativan uticaj na održavanje kreditnih standarda na nepromenjenom nivou u narednom tromesečju biće potencijalno povećanje nekvalitetnih kredita, dok se faktori sa pozitivnim uticajem očekuju dobri izgledi na domaćem tržištu, pozicija likvidnosti banaka, kao i konkurencija drugih banaka.

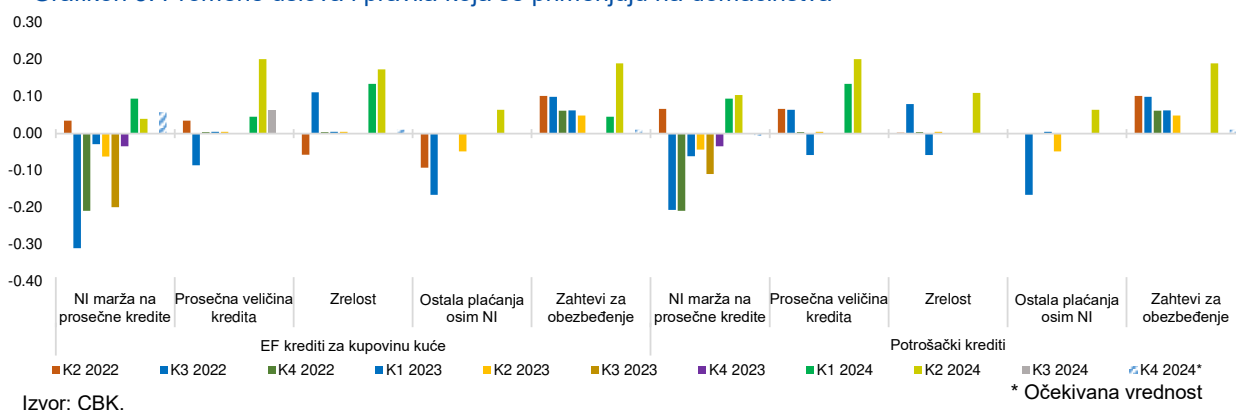
Grafikon 4. Promene u kreditnim standardima primenjenim na domaćinstva i faktori koji doprinose

Uslovi i pravila

Uslovi za nove kredite domaćinstvima su donekle olakšani za stambene kredite, dok su za potrošačke kredite ostali nepromenjeni tokom trećeg kvartala 2024. Naime, rezultati dobijeni istraživanjem odražavaju ublažavanje prosečnog iznosa za stambene kredite, dok ostali uslovi ostaju nepromenjeni za oba segmenta. Prema izjavama banaka, faktori koji su uticali na ublažavanje uslova i pravila za stambene kredite bili su konkurencija drugih banaka, dobra perspektiva domaćih banaka i likvidnost banaka (grafikon 5).

Grafikon 5. Promene uslova i pravila koja se primenjuju na domaćinstva

Za četvrto tromesečje 2024. godine banke očekuju dalje ublažavanje uslova i pravila za stambene kredite, dok se u segmentu potrošačkih kredita ne očekuju promene. Konkretno, očekuje se rasterećenje granične kamatne stope koju primenjuju banke, dok se očekuje da će prosečna veličina kredita, rok dospeća i kolateral ostati nepromenjeni. Faktori koji su uticali na ublažavanje uslova i pravila za nove kredite u tekućem kvartalu, očekuje se da će uticati na ublažavanje i u narednom kvartalu.

Zahtevi za kredit

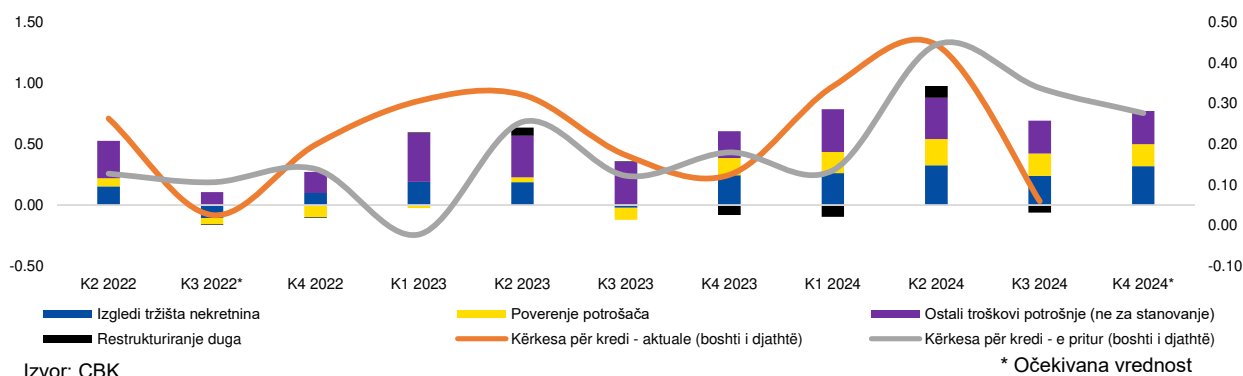
Na osnovu rezultata ankete za TM3 2024, potražnja domaćinstava za kreditima je generalno porasla, ali niža u odnosu na prethodni kvartal (TM2 2024). Umereno povećanje tražnje za kreditima zabeležile su uglavnom male banke i samo jedna sistemski značajna banka. U međuvremenu, još tri sistemski važne banke izjavile su da je tražnja za kreditima iz prethodnog kvartala ostala nepromenjena (grafikon 6).

Banke su navele da su potreba za finansiranjem potrošačke potrošnje i povećanje poverenja potrošača (optimističniji makroekonomski izgledi) doprineli visokom rastu tražnje za potrošačkim kreditima. U međuvremenu, na povećanje potražnje za kreditima za kupovinu nekretnina pozitivno su uticali izgledi na tržištu nekretnina.

Na osnovu izjava banaka u anketi, kvalitet pristiglih zahteva od domaćinstava ostaje nepromenjen. Samo jedna sistemski značajna banka se izjasnila o povećanju kvaliteta primljenih zahteva.

Kada je u pitanju kvalitet kreditnog portfelja stanovništva, rezultati istraživanja pokazuju da je kreditni portfelj donekle pogoršan, ali je bio niži u odnosu na prethodno tromesečje. Među sistemski značajnim bankama, samo jedna je izjavila povećanje nekvalitetnih kredita, dok su se četiri izjasnile da nema promene u nivou nekvalitetnih kredita.

Grafikon 6. Promene u potražnji stanovništva za kreditima i faktori koji doprinose tome

U poslednjem tromesečju 2024. godine banke očekuju povećanu tražnju za kreditima domaćinstva, ali na nešto nižem nivou od tekućeg tromesečja. Očekuje se da će potrošački krediti, kao kategorija sa najvećim učešćem u segmentu stanovništva, ostvariti najznačajniji rast, pod uticajem potrebe za finansiranjem ostalih izdataka za potrošnju i poverenja potrošača. Isto tako, očekuje se povećanje, ali na nižem nivou, potražnje za kreditima za kupovinu kuća, uz očekivanja dobre perspektive na tržištu nekretnina.

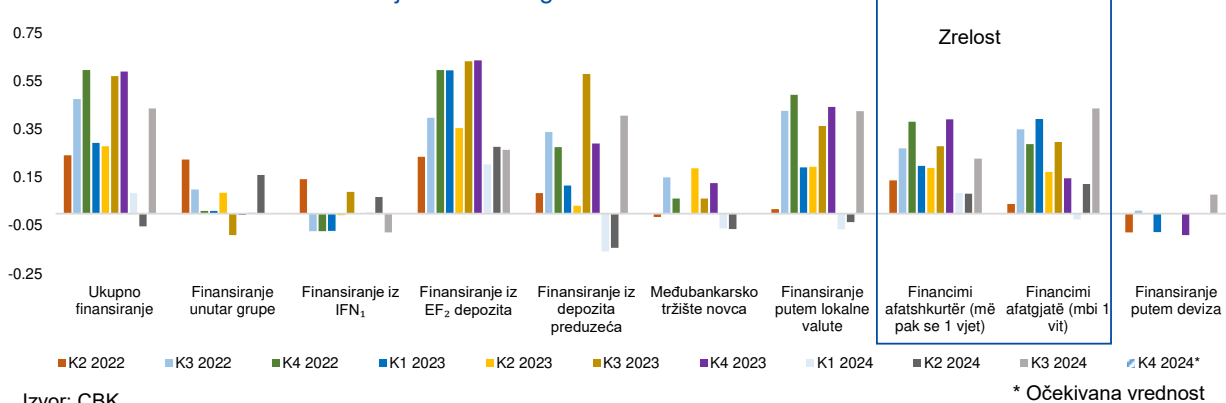
Očekuje se da će se kvalitet aplikacija donekle poboljšati, sa posebnim naglaskom na kategoriju potrošačkih kredita.

Za četvrto tromesečje 2024. godine samo jedna sistemski značajna banka je izjavila da očekuje pogoršanje kvaliteta kreditnog portfelja domaćinstava, dok su sve ostale banke izjavile da ne očekuju promenu kvaliteta kreditnog portfelja domaćinstava.

Finansiranje

Pristup finansiranju od banaka tokom TM3 2024. pokazao se visokim, za razliku od prethodnog tromesečja gde su banke deklarirale pad. Na osnovu rezultata istraživanja, banke su iskazale visok rast finansiranja uglavnom kao rezultat povećanja depozita preduzeća i domaćinstava (grafikon 7). U pogledu dospeća, dugoročno finansiranje (preko godinu dana) beleži izraženiji rast u odnosu na povećanje kratkoročnog finansiranja (manje od godinu dana).

Grafikon 7. Promene u finansiranju bankarskog sektora

Banke očekuju visoke stope rasta i u poslednjem tromesečju 2024. godine, vođene uglavnom očekivanim povećanjem depozita oba segmenta, domaćinstava i preduzeća. Očekuje se da će dugoročno finansiranje znatno porasti u odnosu na povećanje kratkoročnog finansiranja, ali na nižem nivou nego u tekućem tromesečju (grafikon 7).

Rezultati fokusiranih pitanja

Da bi se razumela kreditna dinamika mimo standardizovanog upitnika, u TM3 2024. godine upitnik upućen bankarskom sektoru je dopunjen dodatnim pitanjima, pitanjima koja su uglavnom imala za cilj analizu dinamike kreditiranja domaćinstava – kvalitet kredita za ovaj segment; indikativni procenat potrošačkih kredita koji nisu pokriveni kolateralom; i očekivanja za dinamiku troškova posredovanja i finansiranja banaka.

Banke su u anketi navele da se, generalno, povećanje **nekvalitetnih kredita domaćinstvima** uglavnom odnosi na potrošačke kredite i klijente u privatnom sektoru, koji su osetljiviji na ekonomske neizvesnosti. Što se tiče **procenata potrošačkih kredita u okviru kredita neobezbeđenih kolateralom**, primećena je **značajna razlika** između banaka, koja se kreće od veoma niskih nivoa kao što je 0.2 odsto -1 odsto u nekim slučajevima, do 50 odsto - 80 odsto u drugim slučajevima. Ovo varira u zavisnosti od strategija banaka, fokusa kampanje i ciljeva isplate, sa značajnim fokusom na ličnu potrošnju i poboljšanje uslova stanovanja za pojedince. Banke očekuju da će **na dinamiku troškova posredovanja i finansiranja** u narednom periodu najviše uticati tržišne kamatne stope, za koje pojedine banke očekuju da će se postepeno smanjivati. Dok neke banke očekuju stabilnost ili smanjenje troškova, druge se suočavaju sa pritiscima zbog rastućih kamatnih stopa i konkurencije, što utiče na posredničke marže i strategije očuvanja likvidnosti.

Dezagregirani odgovori banaka preduzećima, po sektorima, ukazuju na pravac finansiranja privrede i dinamiku u pojedinim sektorima. Tokom trećeg tromesečja 2024. godine kreditni standardi su imali zanemarljive marginalne promene u gotovo svim privrednim sektorima (marginalno zaoštavanje). Izuzetak je sektor građevinarstva, gde je donekle došlo do pooštavanja kreditnih standarda. Uslovi i pravila su donekle pooštreni za sektor građevinarstva, dok su u ostalim sektorima ostali gotovo nepromenjeni. S druge strane, tražnja za kreditima je u ovom periodu porasla za skoro sve privredne sektore. Sektor sa najvećom potražnjom za finansiranjem bila je trgovina, zatim usluge i proizvodnja. U međuvremenu, potražnja za kreditima iz građevinskog sektora ostala je nepromenjena tokom ovog perioda.

Na osnovu generisanih rezultata, očekuje se da banke u narednom tromesečju promene kreditne ponude primene u negativnu teritoriju; marginalna ograničenja za privredne sektore koji se ne odnose na građevinarstvo i nekretnine. U međuvremenu, u poslednja dva, očekuje se izvesno pooštavanje ponude kredita. Očekuje se da će uslovi ostati nepromenjeni, sa izuzetkom građevinskog sektora, za

koji se očekuje da će doći do marginalnog pooštavanja. U istom periodu očekuje se povećanje tražnje za kreditima u određenoj meri za sektor trgovine, proizvodnje i usluga, a u manjoj meri za sektor građevinarstva i nekretnina.

Inflatorna očekivanja

U cilju unapređenja analitičkih kapaciteta i na osnovu najboljih regionalnih i širih praksi, CBK vrši anketiranje finansijskih institucija u zemlji. Ovo se dešava na osnovu hipoteze da finansijske institucije prenose najbolje prakse iz matičnih banaka i da imaju odgovarajuću ekspertizu za projektovanje dinamike inflacije. Od trećeg tromesečja 2019. godine, AKBK je obogaćen dodatnim pitanjima koja se odnose na očekivanja komercijalnih banaka o kretanju cena u zemlji. Ovo pomaže u dopuni naših publikacija u smislu analize, modeliranja i predviđanja.

U poslednjem upitniku, pored izjava banaka o njihovim procenama stope inflacije u prethodnom tromesečju, upitnik se bavi i očekivanjima banaka za četvrto tromesečje 2024. godine kao i za 2024. godinu uopšte. Anketa takođe služi kao alat za identifikaciju specifičnih faktora koji bi potencijalno mogli da utiču na očekivanja banaka za dati nivo inflacije.

METODOLOGIJA

Inflaciona očekivanja igraju najmanje dve važne uloge. Prvo, one pružaju kvantitativnu sumarnu statistiku za buduću stopu inflacije, a drugo, mogu se koristiti za procenu kredibiliteta cilja inflacije koji su postavile centralne banke. Značaj inflatornih očekivanja je veći za zemlje koje su usvojile strategiju ciljanja inflacije. Za ove zemlje inflaciona očekivanja takođe služe kao pokazatelj poverenja javnosti u centralnu banku. Ako javnost veruje da će centralna banka preduzeti neophodne radnje za postizanje cilja inflacije, onda će očekivanja ekonomskih subjekata o stopi inflacije biti bliža postavljenom cilju.

Inflaciona očekivanja su važna i za banke koje nemaju monetarnu politiku, jer služe kao važan input za određivanje cena i zarada, kao i za proces ekonomskog modeliranja i predviđanja. Štaviše, inflaciona očekivanja utiču na agregatnu tražnju, koja onda utiče na performanse inflacije.

Za razliku od stvarne inflacije koja se meri direktno, inflaciona očekivanja se procenjuju indirektnim metodama. Jedna od najčešće korišćenih metoda je anketiranje privrednih subjekata: potrošača, preduzeća, poslovnih banaka itd. CBK je, po prvi put, počela da procenjuje inflaciona očekivanja u trećem tromesečju 2019. godine, prvo sa komercijalnim bankama.

Procene dobijene od komercijalnih banaka su kvantitativnog oblika i povezane su sa distribucijom verovatnoće. Inflatorna očekivanja se procenjuju za različite vremenske horizonte: prvo za tekuće tromesečje, zatim za naredno tromesečje i za godinu u celini. Prikupljanje informacija putem anketa praćeno je procesom sistematizacije, obrade i agregiranja podataka kako bi se pronašla prosečna inflaciona očekivanja komercijalnih banaka.

Rezime rezultata

Na osnovu ankete sprovedene u oktobru 2024. godine, banke očekuju blagi rast stope inflacije u četvrtom tromesečju 2024. godine u odnosu na prethodnotromesečje. Za celu 2024. godinu očekuju da će stopa inflacije biti 2.4 odsto, što ukazuje na smanjenje inflatornih očekivanja u odnosu na prethodno istraživanje, kada su banke za 2024. očekivale stopu inflacije od 2.7 odsto.

Tabela 2. Inflaciona očekivanja banaka, godišnja procentualna promena

Banke	K3 2024	K4 2024	2024
1	2.7%	2.8%	2.8%
2	2.4%	2.1%	2.1%
3	2.1%	1.6%	2.1%
4	3.1%	3.1%	3.1%
5	0.2%	2.1%	3.5%
6	1.3%	1.2%	1.7%
7	1.3%	1.7%	2.0%
8	2.4%	0.2%	1.1%
9	2.2%	2.3%	3.1%
10	1.3%	2.4%	2.1%
11	2.4%	2.5%	2.5%
Prosek	1.9%	2.0%	2.4%

Izvor: Komercijalne banke i kalkulacije CBK.

Slika 8 ilustruje distribuciju verovatnoće koju su prijavile banke, što ukazuje na relativno visoku sigurnost u pogledu budućeg ishoda inflacije. Raspodela verovatnoće je usredsređena na očekivanu inflaciju, što sugeriše širok konsenzus među bankama o nivou buduće inflacije.

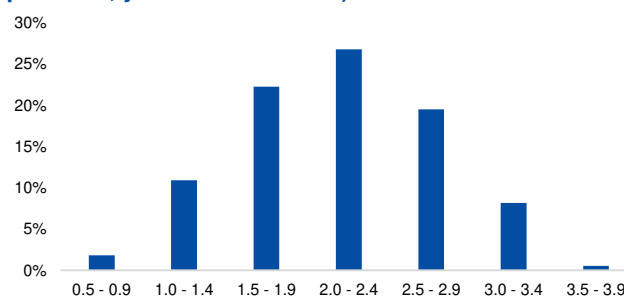
U svojim kvalitativnim komentarima, banke su identifikovale nekoliko faktora koji bi mogli uticati na blagi porast inflacije u četvrtom tromesečju 2024. godine, kao što su potrošnja energije, uticaji sa međunarodnih tržišta i geopolitička dešavanja. Banke ističu

da privreda Kosova ostaje veoma zavisna od uvoza, čineći inflaciju osjetljivom na cene uvezenih proizvoda i usluga, posebno energije i drugih materijala koji su neophodni za domaću proizvodnju i potrošnju. Svako povećanje cena na međunarodnim tržištima ima direktan uticaj na domaću inflaciju.

Banke takođe ističu potencijalni uticaj potrošnje dijaspore i javne potrošnje, što bi moglo povećati potrošnju i dovesti do povećanja cena. U pogledu monetarne politike, smanjenje kamatne stope Evropske centralne banke moglo bi da podstakne inflaciju kroz povećanje zaduživanja i potrošnje, čime bi se povećala tražnja u privredi.

U zaključku, podaci Kosovske agencije za statistiku do novembra 2024. pokazuju usporavanje inflacije, sa prosečnom stopom od 1.7 odsto. Iako na očekivanja banaka mogu uticati globalna kretanja i neizvesnost koja je povezana sa njima, ona ostaju relativno visoka, s obzirom na trenutni trend inflacije, koji je niži od očekivanja banaka.

Grafikon 8. Verovatnoća inflacije za TM4 2024 (x-osa: očekivanja inflacije, godišnja promena procenta; y-osa: verovatnoća)

Izvor: Komercijalne banke i obračuni CBK-a.

Ulica Garibaldi, Br.33, Priština, Republika Kosovo
Tel: +383 38 222 055; Fax: +383 38 243 763
Web:www.bqk-kos.org